การศึกษาเพื่อปวงชน : ความเสมอภาคทางการศึกษาของประชาชน
Education for All: People Educational Equality

ธนศิษฏ์ เกษมสุข ศศิพร สามนคร นพวรรณ ตันติคงพันธ์ อัจฉรา ชุมภู และนพวรรณ ฉิมรอยลาภ
Tanasit Kaseamsuk Sasiporn Samnakorn Noppawan Tantikongpan Atchara Chumbhoo and Nopphawan Chimroylarp

สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Curriculum and Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education,Kasetsart University
E-mail: tanasit.ka@ku.th
Received: April 12, 2021; Revised: July 8, 2021; Accepted; July 9, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาเพื่อปวงชนเป็นแนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุมกับมนุษย์ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกศาสนา ทุกเชื้อชาติ และทุกถิ่นที่อยู่อาศัย ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งการศึกษานั้นจะต้องเป็นการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของมนุษย์แต่ละคน เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่จะสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากการศึกษานั้นจะนำมาซึ่งคุณภาพของคนและคุณภาพของประเทศ ดังนั้นบทความเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน : ความเสมอภาคทางการศึกษาของประชาชน จึงมีเป้าหมายเพื่อนำเสนอความเป็นมาและเป้าประสงค์ของการศึกษาเพื่อปวงชน ตัวอย่างการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนในต่างประเทศ สภาพการณ์การศึกษาไทย ที่เมื่อผู้เขียนได้วิเคราะห์แล้วพบว่าสถานการณ์การศึกษาของไทยในปัจจุบันนี้มีการเพิ่มขึ้นของร้อยละในการเข้าถึงการศึกษาของประชาชนก็ตาม แต่การเข้าถึงการศึกษานั้นก็ยังแฝงไว้ด้วยความเหลื่อมทางการศึกษา ดังเช่นตัวอย่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ในบทความ และเมื่อมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเกิดขึ้นจึงทำให้ภาครัฐได้กำหนดนโยบายทางการศึกษาที่ช่วยลดเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่ประชนคนไทย แต่ประเทศไทยนั้นก็มิได้มีเพียงแค่ประชาชนคนไทยเท่านั้น ที่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าถึงการศึกษา บุคคลข้ามชาติ เช่น แรงงานต่างด้าว หรือบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ ก็มีความจำเป็นในการเข้าถึงการศึกษาเช่นกัน ภาคเอกชนจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเท่าเทียม และเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่บุคคลเหล่านี้ ซึ่งแนวทางที่ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนให้แก่ประชาชนทุกคนนั้น ควรมีลักษณะดังเช่นที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้คือ ควรจัดการศึกษาตามหลักสิทธิมนุษยชนที่สามารถทำให้กลุ่มคนทุกชนชั้นมีความเท่าเทียมกันในสังคม โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนที่สร้างความตระหนัก และสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนในประเทศสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ อีกทั้งควรมีการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาในระดับจังหวัดทุกจังหวัดให้มีคุณภาพใกล้เคียงกันทั้งประเทศ รวมไปถึงการพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนที่สามารถตอบสนองความต้องที่หลากหลายของผู้เรียนและสอดคล้องกับบริบทการพัฒนาประเทศไทย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นรัฐจะต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของประชาชน

คำสำคัญ: การศึกษาเพื่อปวงชน ความเสมอภาคทางการศึกษา

Abstract

Education for all is a human resource development concept that includes human beings in all of genders, ages, statues, religions, races, and residence to receive educational opportunities without discrimination. The education should be suitable for each human being. It includes knowledge and skills provided to the human being, so the human being can use the knowledge and skills for a living effectively. This is because the education will bring the quality to the human beings and the country. Therefore, the objective of the article on Education for All: People Educational Equality was to propose background and a goal of education for all. The findings of the samples of the education for all in the foreign countries and the situations of the Thai education that the writer analyzed showed that the current Thai situations increased by the percentage of the approach of the population education, but the approach of the population education was hidden by disparities in education like the disparities in education that the writer proposed in the article. When the disparities in education occurred, it caused the government sectors to regulate educational policies that helped reduce the disparities and create the educational equality for Thai people. However, there were not only Thai people in Thailand that needed to access to education but also expatriates such as expatriate labors or stateless and raceless persons needed to access to education. Therefore, the private sectors participated in creating equality and equality in education for the expatriates. Guidelines used to manage education for all should have characteristics as the writer proposed. They were that education should be organized based on human right principles that enabled people in all groups to have equality in societies. The government needed to regulate educational policies for all to create the realization and support all of people in the country to be able to access education. Moreover, the guidelines also suggested that the educational systems should be developed in the provincial levels in all provinces to have the same quality in the whole country. The development of the educational systems also included the development of the curriculum for managing the educational for all that was able to meet various needs of learners and related to the contexts of the development of the country. However, the government sectors had to monitor the performance of people who involved with the development seriously to earn benefits in education for all.

Keywords: Education for All, Educational Equality

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่ มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอน และรวดเร็ว การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือพัฒนาคนโดยมีวัตถุประสงค์ปลายทางคือ การเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวสังคมเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นองค์กรชุมชน

ที่มีพลัง มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรมและจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีค่านิยมที่ดี เคารพสิทธิผู้อื่น มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังกำหนดเป้าหมายรวมการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ให้คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติ และพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมมีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบ และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกาย และใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทาง จิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และมีความเป็นไทย ซึ่งจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวเมื่อพิจารณาจะพบว่าเป็นการมุ่งเน้นและให้ความสำคัญของการศึกษาเพื่อปวงชนซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความจำเป็นสำหรับคนไทยในยุคปัจจุบันเพื่อให้ก้าวทันต่อการพัฒนาของสังคมโลก อีกทั้งประเทศไทยยังมีการปฏิรูปการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อปวงชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น การมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 เกิดขึ้นโดยได้มีการกล่าวถึงการจัดการศึกษาที่ผสมผสาน และเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Education) ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นหลักการของการจัดการศึกษาของประเทศ และเน้นไปที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาเพื่อปวงชนหรือการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่โลกต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์แห่งความเปลี่ยนแปลงและปัญหาอุปสรรคด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย ดังจะเห็นได้จากการที่ทุกประเทศนำแนวคิดเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชนหรือการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ และมีการพัฒนามีการปฏิรูปการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษาเพื่อปวงชน สำหรับประเทศไทยนั้นได้เห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตหรือการศึกษาเพื่อปวงชนเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ เนื่องจากประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพลเมืองของประเทศให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับสภาพความเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ประเทศไทยได้มีการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชาติโดยให้ยึดหลักการการศึกษาเพื่อปวงชนหรือการศึกษาตลอดชีวิต โดยการกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่ปวงชนให้มีการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับ ทุกอาชีพ ทุกชุมชน ทุกเวลา ภายใต้กระแสโลกยุคโลกา ภิวัตน์ที่ความรู้ต่าง ๆ ถูกพัฒนาไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและภายใต้ความกดดันที่จะให้พลเมืองของชาติให้มีองค์ความรู้ที่ทันสมัย (จรัส สุวรรณเวลา, 2545; อ๊อต โนนกระยอม, 2559; ชรินทร์ มั่งคั่ง,2561)

การศึกษาเพื่อปวงชนเป็นแนวคิดที่กำหนดไว้ในกฎหมายการศึกษาชาติที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ เนื่องจากเป็นกระบวนการพัฒนาพลเมืองของประเทศที่ให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตอันจะก่อให้เกิดสังคมคุณภาพในอนาคต (กฤตยากร ลดาวัลย์, 2563) ดังนั้นจึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ซึ่งทั่วโลกภายใต้การนำขององค์การยูเนสโกต้องการนำประเทศสมาชิกให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคนทุกคนให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ยูเนสโกถือว่า การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ทุกคนควรได้รับ อีกทั้งยังเชื่อว่าการศึกษาสามารถนำมาซึ่งคุณภาพของคนและคุณภาพของประเทศ และจากผลการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกโดยการสำรวจขององค์การยูเนสโกพบว่า ยังมีคนจำนวนมากที่ไม่ได้รับการศึกษาโดยเฉพาะคนที่เป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม เช่น คนพิการ คนที่ด้อยโอกาส คนที่มีฐานะยากจน กลุ่มคนเหล่านั้นมักจะอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา และกลุ่มประเทศต่าง ๆ เหล่านี้กำลังประสบปัญหาด้านคุณภาพ ของคนที่มีสาเหตุมาจากความไม่เท่าเทียมกันและความแตกต่างกันอย่างมาก ยูเนสโก

เชื่อว่าการศึกษาตามหลักสิทธิมนุษยชนสามารถนำพากลุ่มคนทุกชนชั้นให้มีความเท่าเทียมกันในสังคมได้ แนวทางการจัดการศึกษาในลักษณะนี้เรียกว่า การศึกษาเพื่อปวงชน โดยตามหลักการของการศึกษาเพื่อปวงชนนั้นองค์การยูเนสโกได้พยายามส่งเสริมให้นานาประเทศในสังคมโลกหันมาสนใจและใส่ใจกับการจัดการศึกษาตามหลักสิทธิมนุษยชนให้มากขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศักดิ์, 2541; อรวรรณ นิ่มตลุง, 2552)

ภายใต้บริบทของพื้นที่ เงื่อนไขภูมิสังคมและสภาพการบริหารจัดการ ทำให้รูปแบบของการจัดการเรียนการสอนของแต่ละพื้นที่ในประเทศไทยมีความแตกต่างกันจนทำให้เกิดเป็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Educational Inequality) ซึ่งเป็นความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพหรือมาตรฐานของการจัดการศึกษาที่ประชาชนได้รับ รวมถึงคุณภาพและมาตรฐานที่แตกต่างกันของสถานศึกษา (McKay, 2002; กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2561) ด้วยเหตุการณ์เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ รัฐจึงให้ความสำคัญในเรื่องนี้ จึงนำหลักการศึกษาเพื่อปวงชนมาจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนตามความต้องการ เพื่อให้การศึกษาครอบคลุมทุกเพศสภาพ ทุกวัย ทุกสภาพร่างกาย ทุกฐานะ ทุกศาสนา ทุกเชื้อชาติ และถิ่นที่อยู่อาศัยให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยไม่มีการแบ่งแยกปฏิบัติตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับ ซึ่งเป็นกลไกในการพัฒนาคนอย่างยั่งยืน

ความหมายของการศึกษาเพื่อปวงชน

การศึกษาเพื่อปวงชน (Eduaction for All) หมายถึง การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยเป็นที่รัฐจะต้องจัดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปีให้แก่ประชาชนไว้เป็นเบื้องต้น อีกทั้งยังเป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้พลาดโอกาสหรือขาดโอกาสในการศึกษาให้ได้เรียนต่อและการจัดการศึกษาหลักสูตรด้านทักษะอาชีพให้แก่ประชาชนตามต้องการ ที่ครอบคลุมทุกเพศสภาพ ทุกวัย ทุกสภาพร่างกาย ทุกฐานะ ทุกศาสนา ทุกเชื้อชาติ และทุกถิ่นที่อยู่อาศัยให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงโดยไม่มีการแบ่งแยกการปฏิบัติ ซึ่งการศึกษาเพื่อปวงชนนี้เป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาของหญิงและชายในทุกระดับ ในรูปแบบของการศึกษานอกโรงเรียน และ การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เข้าถึงผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งเป็นการเน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สายชล วัฒนรัตน์, 2555; อนันท์ งามสะอาด, 2558; สุวัฒน์ ปุยพรม, 2560; เจษฎา ศาลาทอง, 2560)

จึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเพื่อปวงชน หมายถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี โดยภาครัฐในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิตที่ผู้เรียนสามารถเข้ารับการศึกษาได้ทุกเมื่อตามความพร้อมของตน ให้กับผู้เรียนที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ที่ครอบคลุมทุกเพศสภาพ ทุกช่วงวัย ทุกสภาพร่างกาย ทุกฐานะ ทุกศาสนา ทุกชาติเชื้อและทุกถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งขาดหรือพลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ โดยการจัดการศึกษาแบบการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมความเสมอภาค และเท่าเทียมทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความเป็นมาและเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน

การศึกษาเพื่อปวงชน เป็นโครงการที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2533 จากการประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Conference on Education for All) อันเนื่องจากในช่วงสิบปีหลัง พ.ศ. 2523 เกิดวิกฤตการณ์ด้านการศึกษาขึ้นอย่างมากมายทั่วโลกโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา เช่น เด็กกว่า 100 ล้านคน ไม่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ผู้ใหญ่มากกว่า 960 ล้านคน ไม่รู้หนังสือ ผู้ใหญ่มากกว่า 1 ใน 3 ของประชากรทั่วโลกขาดการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามการเปลี่ยนแปลงของ

กระแสโลก และความไม่เท่าเทียมกันของเพศในการได้รับการศึกษา เป็นต้น ซึ่งที่ประชุมได้ร่วมกันประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน หรือปฏิญญาจอมเทียน (Jomtien Declaration) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

โดยการประชุมระดับโลกว่าด้วย การศึกษาเพื่อปวงชน ณ หาดจอมเทียน ประเทศไทย มีสาระสำคัญ ดังนี้

เนื่องจากภาวการณ์ถดถอยของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดขึ้นทั่วโลกในช่วงหลังปี พ.ศ. 2523 เด็กและผู้ใหญ่โดยเฉพาะสตรีและเด็กผู้หญิงจำนวนมากไม่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งมีผู้ใหญ่จำนวนมากไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ธนาคารโลก (World Bank) องค์การระดับชาติและระดับภูมิภาคจำนวนหนึ่ง รวมทั้งประเทศไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ระหว่างวันที่ 5-9 มีนาคม 2533 ณ หาดจอมเทียน ประเทศไทย โดยการประชุมครั้งนี้นับเป็นการริเริ่มในการพัฒนาทางการศึกษาทั่วโลกครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ที่นานาประเทศได้มาร่วมกันพิจารณาทบทวน และพัฒนางานการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศตนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการกำหนดขอบเขตของการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้บริการการศึกษาที่ทั่วถึงแก่กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส และร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

โดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2556) อธิบายไว้ว่า ผลสำเร็จที่สำคัญและเป็นรูปธรรมที่ได้จากการประชุมที่จอมเทียน คือ ปฏิญญาว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน หรือปฏิญญาจอมเทียน โดยเป็นการยืนยัน และประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันของประเทศสมาชิกทั่วไปที่เข้าร่วมประชุมอันมีวัตถุประสงค์สูงสุด นั่นคือ เพื่อจัดการศึกษาที่สนองต่อความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานของเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ทุกคน โดยได้กรอบการดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน (Framework for Action to the Basic Learning Needs) ซึ่งเป็นหลักการสืบเนื่อง มาจากการปฏิญญาโลกว่าด้วย การศึกษาเพื่อปวงชนในกรอบการดำเนินงานได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาเพื่อปวงชนไว้ทั้งหมด 6 ประการ (The Six EFA Goals) โดยจะต้องให้บรรลุผลสำเร็จภายใน ปี พ.ศ. 2543 โดยกำหนดรายละเอียดไว้ดังนี้

1. ขยายการดูแลเด็กปฐมวัยและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอื่น ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและเด็กพิการ ซึ่งรวมถึงการให้ความรู้แก่ครอบครัว และชุมชน

2. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงภายในปี พ.ศ. 2543 โดยให้โอกาสแก่เด็กในการเข้าเรียนและเรียนต่อจนจบชั้นประถมศึกษา (หรือในระดับการศึกษาที่สูงกว่านี้ ซึ่งกำหนดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

3. การปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนผ่านมาตรฐานขั้นต่ำที่สูงขึ้นซึ่งกำหนดตามร้อยละของประชากรกลุ่มอายุ โดยสามารถสำเร็จการศึกษาในระดับหรือเกินกว่าระดับที่กำหนด

4. ลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ให้ได้ครึ่งหนึ่งภายในปี พ.ศ. 2543 จากอัตราในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเน้นการเรียนรู้ของเด็กหญิงและสตรี เพื่อช่วยลดความแตกต่างของอัตราการไม่รู้ หนังสือระหว่างชายและหญิง

5. ขยายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของเยาวชนและผู้ใหญ่โดยสามารถวัดประสิทธิภาพผลของโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ในแง่ของพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปและการนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในด้านสุขภาพอนามัย การทำงาน และการเพิ่มความสามารถในการทำงาน

6. การเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล และครอบครัวในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย การให้ความรู้ดังกล่าวอาจจะจัดผ่านสื่อทุกประเภท รวมทั้งสื่อมวลชน และช่องทางการสื่อสารทุกรูปแบบทั้งเก่าและใหม่ ตลอดจนกิจกรรมทางสังคมซึ่งจะต้องสามารถประเมินประสิทธิภาพได้โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

อย่างไรก็ตามการศึกษาเพื่อปวงชนยังไม่สามารถบรรลุผลการดำเนินงานได้ตามระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ ดังนั้นในเดือนเมษายน พ.ศ. 2543 จึงได้มีการจัดประชุมระดับโลกด้านการศึกษา (World Education Forum) ณ

กรุงดาการ์ ประเทศเซเนกัลอีกครั้ง เพื่อติดตามผลการดำเนินโครงการการศึกษาเพื่อปวงชนและกำหนดเป้าหมายด้านการศึกษาเพื่อปวงชนขึ้น 6 ประการ ภายใต้กรอบปฏิบัติการดาการ์ (Dakar framework for action) เพื่อให้บรรลุถึงการศึกษาเพื่อปวงชนภายใน พ.ศ. 2558 โดยมีรายละเอียดดังนี้ (อรวรรณ นิ่มตลุง, 2552)

1. ขยายและปรับปรุงการดำเนินงานด้านการเลี้ยงดู การจัดการด้านการศึกษาในเด็กปฐมวัยให้เป็นไปอย่างครอบคลุมโดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาส

2. ภายใน พ.ศ. 2558 เด็กทุกคนโดยเฉพาะเด็กหญิง เด็กชนกลุ่มน้อย และเด็กในสภาวะยากลำบาก (Children in Difficult Circumstances) จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

3. เด็กและผู้ใหญ่จะได้รับการตอบสนองด้านการเรียนรู้ ทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมเป็นธรรมและทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่

4. เพิ่มระดับของการรู้หนังสือ การเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่องในวัยผู้ใหญ่โดยเฉพาะสตรีให้ถึงระดับร้อยละ 50 ภายใน พ.ศ. 2558

5. ขจัดความไม่เสมอภาคทางการศึกษาของหญิงและชายให้หมดสิ้นภายใน พ.ศ. 2558 พร้อมกับสร้างความเสมอภาคของหญิงและชาย โดยเฉพาะเด็กหญิงทั้งหมดจะต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ที่มีคุณภาพทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาภายใน พ.ศ. 2558

6. พัฒนาคุณภาพและความเป็นเลิศทางการศึกษาในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการรู้หนังสือการอ่านออกเขียนได้ คำนวณเป็น และทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ยูเนสโกจะประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนภายใต้กรอบดังกล่าวของแต่ละประเทศซึ่งพิจารณาจากกรอบการดำเนินงาน จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาระดับชาติ ด้านอัตราการเข้าเรียน และด้านความเสมอภาคและคุณภาพการศึกษา และมีหน่วยงานที่เฝ้าติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศสมาชิกที่สำคัญ คือ กลุ่มสื่อมวลชน (Watch Dogs of Society) ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ของระบบการศึกษา เพื่อคอยกระตุ้นให้รัฐบาลและสาธารณชนหันมาให้ความสนใจในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศ แต่จากการดำเนินงานจนถึงปัจจุบันนี้ส่อเค้าว่าอาจจะไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ จากสถิติของยูเนสโก พบว่า มีเด็กกว่า 80 ล้านคน ทั่วโลกที่ตื่นมาในแต่ละวันโดยปราศจากความหวังที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาทั้ง ๆ ที่เป็นสิทธิอันชอบธรรมของทุกคน โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีเด็กที่ไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียนถึง 3 ล้านคน ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ถึง 34.3 ล้านคน จึงจำเป็นที่จะต้องหาทางให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวได้รับการศึกษาตามระบบ ส่วนในประเทศไทยมีเด็กด้อยโอกาสกว่า 1,470,000 คน ที่ยังขาดสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาเพียงเพราะยากจน พิการ ถูกทอดทิ้ง ไร้สัญชาติ ได้รับผลกระทบจากเชื้อเอชไอวี หรือเป็นเหยื่อจากเหตุรุนแรงในภาคใต้ อย่างไรก็ตามยูเนสโกจึงมองว่า สาเหตุที่ทำให้รัฐบาลทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาไม่กระตือรือร้นที่จะผลักดันการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนทั้ง 6 ประการ เนื่องจากประเทศสมาชิกขาดแรงกระตุ้นผนวกกับทั่วโลกกำลังเผชิญกับความท้าทาย และความไม่แน่นอนต่าง ๆ เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ ภาวะโลกร้อน การขาดแคลนอาหาร การแพร่กระจายของโรคเอดส์ การเปลี่ยนแปลงภาพรวมทางภูมิศาสตร์การเมืองและภูมิศาสตร์ทางสังคมโลก และจำนวนเยาวชนรุ่นใหม่เพิ่มมากขึ้น (วันพิชิต ศรีสุข, 2556)

จึงสามารถสรุปได้ว่าเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนตามปฏิญญาจอมเทียน คือ เพื่อส่งเสริมให้บุคคลทุกคนบนโลกใบนี้เข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) การส่งเสริมการศึกษาให้กับผู้พิการและด้อยโอกาส รวมไปถึงการให้ความรู้แก่ครอบครัวและชุมชน 2) การขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ 3) การลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่และปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) การเพิ่มพูนความรู้ทักษะและค่านิยมที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ซึ่งผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าการจัดการการศึกษาเพื่อปวงชนนั้น ควรเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ควรที่จะถูกกำหนดกรอบ

การเรียนรู้โดยสถาบันการศึกษา หรือรูปแบบการศึกษาในระบบ แต่เพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากคุณค่าของคนนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญที่ได้เรียนรู้มาตลอดชีวิต อีกทั้งการเรียนรู้ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรก็เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีคนเป็นจำนวนมากที่ต้องการการเรียนรู้เพื่อให้การดำรงชีวิตมีคุณค่าและเพิ่มความเข้าใจต่อความเป็นไปของสังคมและของโลกรอบตัว

ตัวอย่างการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนในต่างประเทศ

การศึกษาได้มีวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและตามปัจจัยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม เทคโนโลยีและพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ประเทศต่าง ๆ ที่เห็นความสำคัญของการให้การศึกษาสู่ปวงชนของตนให้มีสมรรถนะอย่างรอบด้าน ใช้ความรู้และปัญญาเป็นอาวุธในการต่อสู้แข่งขันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ ได้ขยายบทบาทการศึกษาสู่ปวงชน โดยกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานการปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลีใต้ และสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยมีรายละเอียดดังนี้ (อรวรรณ นิ่มตลุง, 2552)

1. ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เน้นการเปิดโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่ประชาชนมากที่สุดประเทศหนึ่ง โดยการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้และสร้างเครือข่ายสารสนเทศทั่วประเทศ รวมทั้งการใช้ดาวเทียม พัฒนาสถาบัน Multimedia และมหาวิทยาลัยทางอากาศที่เน้นการศึกษาเพื่อปวงชน ซึ่งการนำเอาหลักสูตรเข้าสู่ระบบอุดมศึกษา สามารถเทียบโอนหน่วยกิต ยืดหยุ่นเวลาเรียนให้มีการศึกษาต่อเนื่องได้ทั้งก่อนปริญญา และหลังปริญญาและเปิดโอกาสให้ ผู้ด้อยโอกาสได้เรียนอย่างกว้างขวาง ประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความสนใจและส่งเสริมในด้านการศึกษาเพื่อปวงชนอย่างจริงจัง ตั้งแต่อดีต เช่น การสอนและฝึกอบรมแก่สตรีและแม่บ้านในด้านศิลปะต่าง ๆ และมีหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากหลักสูตรการเรียนปกติ หลักสูตรเหล่านี้เรียกว่า “การศึกษาสู่สังคม” (Social Education) โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 ซึ่งการตราพระราชบัญญัติการศึกษาสู่สังคม (Social Education Act) มีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยทั่วไปในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับการศึกษาที่ไม่ใช่เป็นหลักสูตรที่สอนตามปกติในสถาบันการศึกษา ทั้งนี้เพื่อช่วยเสริมการเจริญเติบโตพัฒนาบุคคล โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับหลักการรัฐธรรมนูญ งานอดิเรกและศิลปวัฒนธรรมของชาติ และมีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาเพื่อปวงชนในชุมชนในปี พ.ศ. 2539 ญี่ปุ่น ได้มีศาลาประชาคมเพื่อการนี้ไม่ต่ำกว่า 18,000 แห่ง สามารถที่จะให้การศึกษาไม่ต่ำกว่า 260 ล้านคนต่อปี ญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมายที่จะเป็นสังคมเปิดโอกาส และสามารถที่จะเลือกเรียนได้โดยให้ความสำคัญต่อผลการเรียนรู้เหล่านั้น

ในการดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อปวงชน กระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่นได้กำหนดลำดับความสำคัญของการให้การศึกษาเพื่อปวงชน ในแผนปฏิรูปการศึกษาไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1.1 ให้การสนับสนุนการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อบุคคลที่ผ่านการศึกษาในระดับต่าง ๆ แล้วสามารถที่จะกลับเข้าไปเรียนเพิ่มเติม หรือหาความรู้ใหม่ได้โดยที่สถาบันการศึกษาต้องจัดหาความรู้ใหม่ ๆ และความเชี่ยวชาญใหม่ ๆ ตามความต้องการของอาชีพ และความต้องการของการดำรงชีพในแต่ละบุคคล ซึ่งสถาบันการศึกษาย่อมจะดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่ได้จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะบริษัทเอกชน โดยให้ความสำคัญกับการเรียนแบบนี้ เช่น ให้ค่าจ้างสูงขึ้นเมื่อผ่านการอบรมแล้วหรือให้ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ระหว่างการฝึกอบรม

1.2 ให้การสนับสนุนต่อบทบาทของอาสาสมัครที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่สังคม อาสาสมัครนี้มักจะมีบทบาทสูงในการเรียนและการพัฒนาตนเอง บุคคลเหล่านี้มักจะให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้และความชำนาญสูง เนื่องจากอาสาสมัครประกอบด้วยคนต่างวัย ต่างอายุโดยมีตำแหน่งและความสามารถต่าง ๆ กันย่อมจะเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้การศึกษาตลอดชีวิตดำเนินไปอย่างมีคุณค่ายิ่ง หน่วยงานต่าง ๆ ได้เห็นคุณค่าของอาสาสมัครที่ทำงานพิเศษเหล่านี้ และมักจะให้การทำงานในรูปอาสาสมัครลงในแบบฟอร์มการสมัครงาน หรือประวัติ

ในการทำงานเพื่อประกอบการพิจารณาในการรับเข้าทำงานด้วย

1.3 ขยายบทบาทกิจการนอกหลักสูตรของบุคคลรุ่นหนุ่มสาว โดยถือเป็นวัยที่ควรจะมีความคิดที่ถูกต้องและประสบการณ์ถูกทิศทาง บุคคลเหล่านี้ควรจะมีโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.4 ขยายบทบาทการศึกษาตลอดชีวิตสู่ประชาชนตามความต้องการ อันเป็นผลจาก การเปลี่ยนของสังคมโลกซึ่งท้าทายความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้อยู่ดีมีสุข เพื่อประชาชนจะได้ เข้าใจถึงสภาพแวดล้อม ปัญหานานาชาติและอื่น ๆ

2. สาธารณรัฐเกาหลีใต้ คณะกรรมการแห่งประธานาธิบดีเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ได้ประกาศแผนการปฏิรูป เรียกว่า “ระบบการศึกษาใหม่” ในปี พ.ศ. 2538 ภายใต้ความคิดที่เรียกว่า Edutopia หรืออุดมรัฐทางการศึกษา ซึ่งกำหนดให้ระบบการศึกษา โดยเฉพาะอุดมศึกษาเป็นระบบ โดยปรับโครงสร้างสถาบันการศึกษาให้เป็นการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต เปิดหลักสูตรที่มีความหลากหลายและมีการเรียนได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมของผู้เรียนทำให้บุคคลภายนอกเข้าศึกษาได้ มีความเป็นอิสระที่จะย้ายสถานศึกษา สร้างระบบการสอนทางไกลด้านอุปกรณ์อันทันสมัย เพื่อประชาชนในชนบทได้รับการศึกษา
จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อผู้จบมัธยมศึกษาให้ได้เข้าศึกษาอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยในระดับอาชีวศึกษา จัดการศึกษาให้ผู้ใหญ่ สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสทั้งหลายได้เข้าศึกษา

3. สหพันธรัฐมาเลเซีย เร่งให้มีการสร้างกำลังคน โดยขยายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาด้วยการส่งเสริมการศึกษาทางไกลเพื่อยกระดับการศึกษาและทักษะของกำลังแรงงาน โดยเฉพาะในเวลาเดียวกันได้ขยายการรับนักศึกษาระดับอนุปริญญาได้ถึง 20,000 คน เมื่อ ค.ศ. 2000 ปรับหลักสูตรการศึกษาให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องโดยมีเป้าหมายเพื่อให้สามารถรับหรือบริการการศึกษาแก่นักศึกษาทั่วโลกได้ โดยไม่จำกัดเฉพาะคน มาเลเซีย จึงอาจกล่าวได้ว่ามาเลเซียมุ่งให้อุดมศึกษาของตนเองเป็นสินค้าส่งออก เพื่อนำรายได้เข้าพัฒนาอุดมศึกษาของตนเองด้วย

จากรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนในต่างประเทศที่ได้ยกตัวอย่างมานั้นจะพบว่า หัวใจสำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนในประเทศสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม คือ การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยการกำหนดรูปแบบของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับบริบทของประชาชนในประเทศ และอีกทั้งยังมีการกำหนดสิทธิพิเศษต่างๆให้กับประชาชนเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงให้ประชาชนได้เข้าถึงการศึกษาเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

สภาพการณ์การศึกษาของไทยในปัจจุบัน

สถานการณ์การจัดการศึกษาโดยรวมของประเทศในช่วงปี 2560-2561 ที่ผ่านมาพบว่า ประเทศไทยนั้นมีทั้งความเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าและมีจุดอ่อนที่ต้องให้ความสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น การเข้าถึงบริการทางด้านการศึกษามีแนวโน้มที่ดีขึ้น เด็กเข้าถึงการศึกษาปฐมวัยและภาคบังคับได้มากขึ้น แต่คุณภาพในการจัดการศึกษานั้นยังเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ที่ต่ำกว่าร้อยละ50 และคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบตามโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ที่ต่ำกว่าประเทศเพื่อบ้านอย่างชัดเจน นอกจากนี้แล้วนั้นความก้าวหน้าทางการศึกษาของแต่ละจังหวัดก็ยังมีความแตกต่างกันด้วย

ซึ่งเมื่อศึกษาข้อมูลแล้วนั้นพบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาข้างต้นนั้นมีอยู่ 2 ด้าน คือ 1) ความผิดพลาดของระบบการวัดและประเมินผลทางการศึกษา และ 2) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ดังนี้

1. ความผิดพลาดของระบบการวัดและประเมินผลทางการศึกษา กล่าวคือ ถึงแม้ว่าการศึกษาไทยจะมีพัฒนาการที่ยาวนานในการสร้างองค์ความรู้และข้อความรู้ที่นำมาพัฒนารัฐชาติแต่บางยุคบางสมัยก็ยังพบว่าการศึกษายังตอบโจทย์ของสังคมได้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งกล่าวตามความเป็นจริงได้ว่าข้อความรู้ที่เรียกว่าวิชาการสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนานั้น การศึกษาไทยต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักเสพและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากในยุคที่ผ่านมานั้นชุดความรู้ที่ผู้เรียนได้รับการหยิบยื่นให้ในทุกระดับการศึกษาโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะเป็น “ก้อนความรู้”มากกว่าจะมีการบรรยายถึงสรรพคุณของก้อนความรู้นั้น ซึ่งในทุกยุคทุกสมัยนั้น ความรู้จะถูกเขียนไว้ในเอกสารราชการทุกประเภทว่า สามารถนำความรู้ไปใช้ให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันหรืออนาคต แต่ไม่ได้บอกต่อผู้เรียนว่าก้อนความรู้นั้นสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ซึงทำให้เกิดสภาวะทางการศึกษาของรัฐชาติที่เรียกว่า “รู้แต่ไม่เข้าใจ”เพราะดูเหมือนว่าเนื้อหาหรือก้อนความรู้ต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมาจะเป็นเพียง “บทกวี” ที่สวยหรูในหลักสูตรตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา และยิ่งไปกว่านั้นภาพฉายทางการศึกษาของรัฐชาติที่อุบัติขึ้นจนมีลักษณะ “แฟชั่นนิยม” อีกลักษณะหนึ่ง กล่าวคือมีการการปฏิรูปการศึกษาในทุกช่วงของผู้ที่มาทำหน้าที่เป็นเสนาบดีทางการศึกษาจนกลายเป็นเรื่องที่สร้างความเบื่อหน่ายให้กับครูผู้สอน ขณะเดียวกันบางยุคบางสมัยก็มีการสถาปนาถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเอกสารจนทำให้ผู้สอนไม่ได้เตรียมการสอนเพราะหมกมุ่นอยู่กับการผลิตเอกสารเพื่อการประเมิน แต่พอเมื่อตรวจสอบอย่างจริงจังจะพบว่าเป็นเพียงร่องรอยหนึ่งที่ทำให้ครูผู้สอนสบายใจ (ธงชัย สมบูรณ์, 2563)

2. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา “รวยกระจุก จนกระจาย”เป็นวาทกรรมที่สามารถใช้อธิบายสภาพสังคมไทยร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจนั้นถูกเปรียบเทียบได้กับฝันร้ายของผู้คนบางคนไม่อาจข่มตาให้นอนหลับได้ เพราะไม่รู้ว่าวันพรุ่งจะมีโอกาสได้รับประทานอาหารครบ 3 มื้อหรือไม่ และไม่รู้รู้ว่าอีกนานเท่าใดถึงจะปลดหนี้สิ้นได้ ซึ่งแน่นอนว่า ความยากไร้คือมรดกที่พ่อแม่ไม่ปรารถนาจะมอบแก่บุตรหลาน การศึกษาจึงเป็นทางออกที่หลายครอบครัวต่างหวังพึ่งเพื่อบุตรหลานของตนได้รับการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการหาเลี้ยงชีพ และใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการปลดหนี้สิ้น จากการศึกษาข้อมูลพบว่าในปัจจุบันนี้ เด็กและเยาวชนไทยสามารถเข้าถึงการศึกษาตั้งแต่ชั้นปฐมวัย จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ได้เพิ่มมากขึ้น แต่สำหรับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นนั้นยังมีเพียงแค่ร้อยละ 5 ของผู้ที่มาจากกลุ่มครอบครัวยากจนเท่านั้นที่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ ถึงแม้ว่าเด็กและเยาวชนไทยสามารถเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้นก็ตาม แต่การศึกษาที่เข้านั้นก็ยังคงแฝงไว้ด้วยความเหลื่อมล้ำทางการศึกษ เช่นกัน (ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์, 2564; กองทุนความเสมอภาคทางการศึกษา, 2561)

ดังนั้นแล้วจึงอาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์การการศึกษาของไทยในปัจจุบันนี้มีทั้งเรื่องที่น่ายินดีและเรื่องที่ยังคงจะต้องพิจารณาใหม่อีกครั้งเพื่อสนับสนุนให้ทุกคนในประเทศได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ซึ่งเรื่องที่น่ายินดีคือ ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยนั้นมีอัตราการเข้าถึงการศึกษาของประชาชนเพิ่มมากขึ้น และเรื่องที่ยังคงจะต้องพิจารณาใหม่อีกครั้งนั้นประกอบไปด้วย 1)การพิจารณาระบบการวัดและประเมินผลทางการศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และ 2) การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการศึกษาในประเทศไทย

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Educational Inequality) หมายถึง ความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพหรือมาตรฐานของการจัดการศึกษาที่ประชาชนได้รับ อันเนื่องมาจากปัจจัยภูมิหลังของผู้เรียน ทั้งด้านร่างกาย เศรษฐกิจ สังคม และพื้นความรู้เดิม รวมถึงคุณภาพและมาตรฐานที่แตกต่างกันของสถานศึกษา (Schlotter, 2012; กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2561) ซึ่งการเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามักกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ รัฐจึงให้ความสำคัญในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยมีการกำหนด

เป็นกฎหมายให้รัฐต้องจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในประเทศอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง ทั้งสำหรับผู้เรียนที่เป็นบุคคลทั่วไปและผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษและบุคคลพิการ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

เมื่อพิจารณาผลการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือติดตามสภาวะของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทยพบว่า ประเทศไทยยังอยู่ในสภาวะที่มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอยู่ เช่น ผลการศึกษาจากรายงานความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยปี 2559 พบว่า ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2555 - 2559) อัตราการเข้าศึกษาของประชากรภายในประเทศมีแนวโน้มลดต่ำ ลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งเริ่มลดต่ำลงอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป อีกทั้งปรากฏการณ์นี้ยังเกิดกับการศึกษาสายอาชีพด้วย และยังพบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างฐานะของประชากรกับการเข้าถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น นั่นคือการสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาของประชากรภายในประเทศอันเนื่องมาจากฐานะของประชากร (ณปภัช บรรณาการ และสิวะโชติ ศรีสุทธิยากร, 2562) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลการประเมินในโครงการ PISA 2015 พบว่าถึงแม้คะแนนเฉลี่ยของประเทศไทยทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ การอ่าน คณิตศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD และมีแนวโน้มลดลงจากผลการประเมิน PISA 2012 แต่เมื่อพิจารณาผลการประเมินเฉพาะกลุ่มโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์และกลุ่มโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยพบว่ากลับมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD โดยที่กลุ่มโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยสูงอยู่ในระดับเดียวกับนานาชาติ 5 อันดับแรกของโลก จึงสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยอันเนื่องมาจากคุณภาพมาตรฐานของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างคะแนนสอบ PISA กับดัชนีภูมิหลังทางสังคม (Economic, Social and Cultural Status Index: ESCS) (Organization for Economic Co-operation and Development [OECD], 2018) ซึ่งแสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอันเนื่องมาจากภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม

โดยจากผลการศึกษาในข้างต้นให้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกันว่า ประเทศไทยกำลังประสบกับปัญหา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาทั้งในด้านความแตกต่างอันเนื่องมาจากภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม และด้านคุณภาพมาตรฐานของสถานศึกษา ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาเป็นการเก็บข้อมูลจากหน่วยตัวอย่างในระดับมหภาค (Macro level) ส่งผลให้ผลการวิจัยที่ได้มีลักษณะเป็นภาพรวมของประเทศและไม่สามารถให้สารสนเทศที่ชี้เป้าไปยังสถานศึกษาที่เกิดปัญหาดังกล่าวได้ จึงอาจเป็นอุปสรรคต่อผู้บริหารการศึกษาในการวางแผนนโยบายและดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาถือเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมไทย จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ภรันยู มายูร (2560) กล่าวถึง ความเหลื่อมล้ำว่า คือ ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมมักจะเป็นสาเหตุที่นำมาสู่ความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะมีความรู้สึกว่าถูกเอารัดเอาเปรียบ มีความไม่เสมอภาคความไม่ชอบธรรมย่อมนำมาสู่ความขัดแย้งในสังคม ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงเป็นประเด็น วาระสำคัญเร่งด่วนระดับสากลที่สหประชาชาติได้กำหนดการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) จากผลรายงานของ Oxfam ได้จัดทำและรวบรวมข้อมูลสถิติในปี 2559 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทย พบว่าอยู่ที่อันดับ 3 ของโลก รองจากรัสเซียและอินเดีย และในปี 2561 ประเทศไทยขยับขึ้นจากอันดับที่ 3 เป็นอันดับ 1 ของโลกที่มีความเหลื่อมล้ำมากที่สุด (โพสต์ทูเดย์, 2560) ดังนั้น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสามารถนำมาสู่ปัญหาของประเทศไทยอีกหลายด้าน ทั้งในเรื่องความไม่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม ความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ความเอารัดเอาเปรียบทางสังคมจากปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยซึ่งได้ตระหนักการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะขับเคลื่อนความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา โดยการบริการทางการศึกษาขยายทั่วถึงมากขึ้น อย่างไรก็ดีการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังเป็นปัญหาท้าทายในหลายด้านทั้งความความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่ม

ประชากรความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น ชาวเขา คนยากจน ชาวนาชาวไร่ ชาวสลัม คนไร้บ้าน กลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ คนพิการ ผู้สูงอายุ คนที่มีเพศวิถีทางเลือกแรงงานนอกระบบหรือเป็นคนที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เป็นต้น

ตัวอย่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของโรงเรียนในประเทศไทย

สำหรับการศึกษาในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ของโรงเรียนในประเทศไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

โรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่งที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา 1-6 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนกว่า 3,000 คน เป็นโรงเรียนสหศึกษาเรียนได้ทั้งนักเรียนชาย และนักเรียนหญิง ด้วยเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษทำให้เกิดความหลากหลายของนักเรียน มีนักเรียนทุกระดับฐานะ ทุกระดับความแตกต่างของความสามารถทางความคิด กีฬา กิจกรรม และความสนใจ เมื่อนักเรียนมีความหลากหลายแตกต่างกัน อยู่ร่วมกันย่อมทำให้ความต้องการด้านการศึกษาแตกต่างกันไปด้วย ตามแต่ปัจจัย ทัศนคติ ประสบการณ์เก่า ภูมิหลังของผู้เรียนแต่ละคน สิ่งนี้เองทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นเมื่อความต้องการเหล่านี้ถูกลำดับความสำคัญไปในทิศทางที่ต่างกัน ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ความเหลื่อมล้ำที่ปรากฏในโรงเรียนอาจเกิดได้จากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ดังจะอภิปรายดังต่อไปนี้

1. ความเหลื่อมล้ำอันมาจากแผนการเรียนของนักเรียน เนื่องจากโรงเรียนแบ่งแผนการเรียนเป็นสามประเภทหลัก คือ แผนการเรียนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี หรือรู้จักกันอย่างง่ายว่าห้องกิฟท์ แผนการเรียนภาคภาษาอังกฤษ หรือ English program และแผนการเรียนปกติ ซึ่งแบ่งสายเป็นสายวิทย์คณิต สายศิลป์คำนวณ สายภาษา และสายธุรกิจ ความเหลื่อมล้ำที่พบเห็นได้ชัดเจนคือ สิ่งอำนวยความสะดวกที่แต่ละแผนการเรียนมีให้นักเรียนในแผน โดยแผนการเรียนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และแผนการเรียนภาคภาษาอังกฤษย่อมให้สิทธิ์แก่ผู้เรียนในการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่ดี มีคุณภาพ เข้าถึงได้ง่าย อำนวยสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่จัดอยู่ในระดับชั้นเลิศ เช่น นักเรียนได้เรียนในห้องปรับอากาศ ซึ่งปัญหาด้านอุณหภูมิ เสียงรบกวน กลิ่นไม่พึงประสงค์จากด้านนอกห้องเรียน ไม่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างแน่นอน อากาศไม่ร้อน นักเรียนมีเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ ไว้นำเสนองานหรือการสอน มีแหล่ง อินเทอร์เน็ตเป็นของตนเอง สะดวกรวดเร็วในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมตามแต่การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ดูเหมือนความสามารถในการเข้าถึงสื่อของนักเรียนโครงการพิเศษเหล่านี้จะช่วยสร้างโอกาสมากกว่านักเรียนแผนการเรียนปกติอย่างเห็นได้ชัด เมื่อแลกกับอัตราค่าใช้จ่ายเพื่อบำรุงการศึกษาของนักเรียนโครงการพิเศษก็สูงมากจนสามารถเป็นภาระผู้ปกครองได้หากจัดการด้านการเงินอย่างไม่ดีพอ แต่หากมองเรื่องวัตถุนิยม นักเรียนโครงการพิเศษดูจะได้เปรียบในความเหลื่อมล้ำนี้ แต่หากมองด้านความรู้สึกที่ต้องแบกรับความคาดหวังจากสังคม นักเรียนโครงการพิเศษเองก็เป็นเหยื่อแห่งความเหลื่อมล้ำทางความคาดหวังจากสังคมได้เช่นกัน เช่น ครูผู้สอนส่วนใหญ่มักตั้งความหวังต่อนักเรียนโครงการพิเศษ ซึ่งบ่อยครั้งที่ครูมักใช้คำพูดกดดันนักเรียนว่า “เป็นนักเรียนโครงการพิเศษต้องเก่ง ต้องทำได้มากกว่าห้องเรียนปกติ” ดังนั้นนักเรียนโครงการพิเศษไม่จำเป็นต้องสอนมาก ไม่จำเป็นต้องอธิบายมากเท่ากับนักเรียนห้องปกติ ความคิดเช่นนี้ที่ครูมีต่อนักเรียนห้องโครงการพิเศษนั้นก็นับเป็นความเหลื่อมล้ำอย่างมากเช่นกัน เพราะนักเรียนโครงการพิเศษเองก็ต้องการการใส่ใจเช่นเดียวกันกับนักเรียนแผนการเรียนปกติ ฉันใดก็ฉันนั้น การจะมาบอกว่า สอนนักเรียนห้องปกติให้มากกว่านักเรียนห้องโครงการพิเศษซึ่งเก่งอยู่แล้ว นับว่าเป็นความคิดวัฒนธรรมฝังหัว (Stereotype) ที่ล้าหลังและไม่เท่าเทียม

2. ความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ก็สามารถอธิบายได้เห็นภาพชัดเจนได้เหมือนกันภาพลักษณ์ของนักเรียนห้องโครงการพิเศษกับนักเรียนห้องแผนการเรียนปกติ หากการจัดการเรียนการสอนของครู ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของนักเรียนในโรงเรียน หากห้องหนึ่งมีเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ แต่อีกห้องเรียนไม่มี ย่อมเกิดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ได้ หรืออคติของครูผู้สอนที่คิดว่าแผนการ

เรียนหนึ่งดีกว่าอีกแผนการเรียนหนึ่ง อาจนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เป็นธรรม ในที่สุดโรงเรียนต้องเข้าจัดการกับความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น เช่น การจัดหาเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ ให้มีใช้ได้ทุกห้องทุกแผนการเรียนจึงต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในเรื่องของการเข้าถึงสื่อลง หรือยังมีการจัดการหลักสูตรของโรงเรียนให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการและออกแบบให้เป็นมาตรฐานกับนักเรียนทุกระดับชั้น

3. ความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องกล่าวถึง เพราะนโยบายจากฝ่ายบริหารสถานศึกษาเองมีผลอย่างมากที่จะช่วยเพิ่มหรือลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นได้ หากนโยบายของผู้บริหารส่งเสริมให้งบประมาณกับความเป็นเลิศด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์มากเกินไป ผลที่เกิดขึ้นคือการพัฒนาจะเกิดแค่คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ หากแต่สาขาอื่นไม่สำคัญหรอกหรือ ฉะนั้นโรงเรียนก็มีแนวทางในการจัดการเรื่องการพัฒนาโรงเรียนโดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่มพัฒนาโครงการเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน แนวทางนี้พอช่วยลดความเหลื่อมล้ำลงได้บ้าง ไม่มากก็น้อย ส่วนของบุคลากรทางการศึกษาเองก็ต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถึงพร้อมเพื่อให้ผู้รับบริการอย่างนักเรียนโรงเรียนได้เข้าถึงบริการทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน เช่น ห้องสมุด ก็ควรมีการพัฒนารองรับนักเรียนได้ทุกแผนการเรียน ครูผู้สอน เตรียมจัดการเรียนการสอนที่เหมาะกับแผนการเรียนในขณะเดียวกันก็ให้สาระครบตัวชี้วัดการเรียนรู้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ฝ่ายปกครองไม่เลือกปฏิบัติต่อนักเรียนที่มาจากโครงการพิเศษหรือโครงการปกติเป็นต้น

4. ความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากสิ่งที่โรงเรียนควบคุมได้ยาก เป็นปัจจัยภายนอกโรงเรียน โดยมีหลายปัจจัย เช่น พื้นฐานทางครอบครัวของนักเรียน ไม่ว่าจะในแง่ฐานะความเป็นอยู่ ความใส่ใจของผู้ปกครอง ซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่โรงเรียนไม่สามารถควบคุมได้ แต่กระทบโรงเรียนได้ เช่น การที่นักเรียนไม่มีทุนทรัพย์ในการเรียนก็ส่งผลให้นักเรียนอาจจะไม่เลือกศึกษาต่อที่โรงเรียนเดิมในระดับชั้นมัธยมปลายได้ เพราะไม่มีเงินสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเรียน นักเรียนอาจจะต้องพึ่งพาการศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือระบบการให้ทุนของโรงเรียนอันเป็นปัจจัยภายในที่โรงเรียนควบคุมได้ แต่กลับไม่บริหารจัดการให้ชัดเจน เช่น นักเรียนเรียนดีก็ควรมีทุนทรัพย์ให้เป็นทุนการศึกษา โดยเฉพาะนักเรียนที่มีผลการเรียนดีมาก แต่ยากจน ควรคัดอย่างเท่าเทียมกันทุกห้อง เช่น ห้องโครงการพิเศษก็ควรมีสิทธิ์ได้ทุนนี้เช่นกันหากได้คะแนนถึงตามเกณฑ์ที่กำหนด ไม่มีอคติที่ว่านักเรียนห้องโครงการพิเศษรวยทุกคนอยู่แล้ว เป็นต้น หรือจะเป็นปัจจัยที่มาจากพื้นฐานทางความรู้ไม่เท่ากัน ข้อเท็จจริงตรงนี้ ครูต้องทำความเข้าใจและรับรู้ว่าเป็นเรื่องปกติ โรงเรียนรับสมัครนักเรียนจากทุกเขตพื้นที่สามารถเข้าสอบศึกษาต่อได้ ดังนั้นพื้นฐานความรู้ของนักเรียนย่อมไม่เท่ากัน การบริหารจัดการเรียนการสอนของครูเองก็ต้องบริหารอย่างเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียน หากยังขจัดอคติไม่ได้ หรือความคิดฝังหัวไม่ได้ ก็จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่เหลื่อมล้ำกัน อีกปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้คือ ผู้ปกครองของนักเรียน ครอบครัวเป็นสถาบันแรกของนักเรียนที่จะอบรมปลูกฝังเลี้ยงดูให้นักเรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี โรงเรียนไม่สามารถควบคุมได้ว่า ผู้ปกครองต้องอบรมปลูกฝังนักเรียนให้ดี ถ้าสถาบันครอบครัวดีก็จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ได้ เช่น ถ้าผู้ปกครองช่วยควบคุมพฤติกรรมที่ส่งผลลบต่อการเรียน นักเรียนก็จะใช้ชีวิตการเรียนอย่างมีมีวินัยและตั้งใจเรียนรู้ แต่หากผู้ปกครองไม่ช่วยควบคุมพฤติกรรมที่ส่งผลลบต่อการเรียน นักเรียนก็จะใช้ชีวิตการเรียนอย่างไม่มีมีวินัยเสียประโยชน์ในการเรียนและเข้าสู่สภาวะเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยที่นักเรียนไม่รู้ตัว

5. ความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากความยากจน โดยในแต่ละปีมีผู้เรียนในอัตราส่วนร้อยละ 10-15 ไม่สำเร็จการศึกษา มีการลาออก หรือหยุดเรียนกลางคัน รวมไปถึงการที่ผู้เรียนได้ขอย้ายสถานศึกษาตามการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง โดยมีปัจจัยในเรื่องของความยากจนเป็นปัจจัยหลักทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถส่งบุตรหลานของตนให้ศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ได้ ทำให้ผู้เรียนจำเป็นต้องออกจากสถานศึกษาไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเอง นอกจากนี้ปัญหาความยากจนยังเป็นปัจจัยส่งผลให้เกิดปัญหาการหย่าร้างของผู้ปกครองนักเรียนและทิ้งบุตรหลานไว้กับผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสทางการศึกษาอันมีผลมาจากการที่ผู้สูงอายุไม่มีความสามารถมากพอในการที่จะหาทุนทรัพย์ส่งเสียให้บุตรหลานได้ เนื่องจากปัญหาในเรื่องสุขภาพ

ร่างกาย และข้อจำกัดระดับการศึกษาของผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ปกครองของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาเพียงแค่การศึกษาภาคบังคับในแต่ละยุคสมัย รวมไปถึงค่านิยมและความเชื่อของผู้ปกครองของผู้เรียนที่แตกต่างกันก็ส่งผลต่อการเข้าถึงหรือการขาดโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียนด้วยเช่นกัน จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า ความเหลื่อมล้ำในโรงเรียนนั้นมีรากเหง้ามาจากอคติของทุกคนทุกฝ่ายที่ไม่มองว่า “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันในเรื่องของการศึกษา” การได้มาซึ่งความรู้ หากจะลดความเหลื่อมล้ำในการโรงเรียนก็ต้องขจัดอคติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อผลักดันนโยบายดี ๆ ที่ใส่ใจผู้เรียน ทุกระดับชั้น ทุกระดับชีวิตให้ได้ยกระดับคุณภาพการศึกษาและจิตวิญญาณ

การสนับสนุนการศึกษาเพื่อปวงชนของภาครัฐ

ภาครัฐมีนโยบายที่สนับสนุนการศึกษาเพื่อปวงชน ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

1. ลดข้อจำกัดของการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาชั้นสูง โดยจัดให้มี “โครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต” โดยให้ผู้กู้เริ่มใช้คืนต่อเมื่อมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตัว ได้พักชำระหนี้แก่ผู้เป็นหนี้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา โดยปรับเปลี่ยนการชำระหนี้เป็นระบบที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต ปรับปรุงระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อทุกระดับให้เอื้อต่อการกระจายโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะจัดให้มีระบบคัดเลือกกลางเพื่อเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม นอกจากนี้ยังมีการดำเนินโครงการ “โครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน” เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กไทยได้ไปเรียนต่อต่างประเทศ จัดการศึกษาชุมชนเพื่อมุ่งให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต

2. จัดให้มีการเทียบโอนวุฒิการศึกษาสำหรับกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น กลุ่มแม่บ้านจัดให้มีระยะสะสมผลการศึกษาและการเทียบโอนเพื่อขยายโอกาสให้กว้างขวางและลดปัญหาคนออกจากระบบการศึกษา

3. พัฒนาระบบการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม มุ่งการสร้างจริยธรรมในระดับปัจเจก รวมทั้งสร้างความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ความเสมอภาค และดำเนินการให้การศึกษาเป็นพื้นฐานของ สังคมประชาธิปไตยที่แท้จริงปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาโดยการกระจายอำนาจสู่พื้นที่ให้เสร็จสมบูรณ์โดยเริ่มจากพื้นที่ที่มีความพร้อม

4. ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาตามศักยภาพ ปรับเงินเดือนค่าตอบแทนของผู้สำเร็จการศึกษาให้สูงขึ้น โดยภาครัฐเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างของการใช้ทักษะอาชีวศึกษาเป็นเกณฑ์การกำหนด ค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในงานควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมด้วยการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา

5. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาให้มีการประนอมและไกล่เกลี่ยหนี้ รวมทั้งขยายกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาเพิ่มขึ้น

6. ปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทุกระดับให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกและทัดเทียมกับ มาตรฐานสากลบนความเป็นท้องถิ่นและความเป็นไทย เพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาทุกระดับชั้นโดยวัดผลจากการผ่านการทดสอบมาตรฐานในระดับชาติและนานาชาติ

7. เร่งพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ โดยใช้เป็นเครื่องมือในการเร่งยกระดับคุณภาพและการกระจายโอกาสทางการศึกษา จัดให้มีระบบการเรียนแบบ อิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติเพื่อเป็นกลไกในการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การเรียนรู้ให้เป็นแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยมีนโยบายด้านการศึกษาไม่ว่าจะเป็นนโยบายเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยปฏิรูประบบความรู้ของสังคมไทย เพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาทุกระดับชั้น โดยวัดผลจากการผ่านการทดสอบมาตรฐานระดับชาติและนานาชาติ และนโยบายสร้างโอกาสทางการศึกษากระจายโอกาสทาง การศึกษาในสังคมไทย

โดยคำนึงถึงการสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชากรทุกกลุ่ม ดังนั้นประเทศไทยเห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อปวงชนโดยการเผยแพร่สู่หน่วยงาน และบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของการศึกษา อันจะนำมาสู่การขับเคลื่อนในการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศไทย

การสนับสนุนการศึกษาของภาคเอกชน

ถึงแม้ว่าจะมีนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชน แล้วก็ตาม เด็กข้ามชาติส่วนใหญ่ในประเทศไทยก็ยังคงไม่ได้เรียนหนังสือ นโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศไทยสำหรับเด็กข้ามชาติที่ด้อยโอกาส และถูกแบ่งแยกออกจากสังคม ซึ่งมีต้นแบบการดำเนินงานในเขตบางขุนเทียนของมูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท (Foundation for RuralYouth:FRY) เป็นกรณีศึกษาที่มีคุณค่า โดยบทเรียนที่ได้เรียนรู้และเป็นต้นแบบการปฏิบัติที่ดีที่สุดจากกรณีศึกษานี้สามารถนำมาใช้ในการเจรจาเรื่องนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนในปัจจุบันเพื่อเสริมสร้างการดำเนินงานตามนโยบายเพื่อเด็กข้ามชาติทั่วประเทศ

ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2552 มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท (Foundation for Rural Youth: FRY) ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมของไทย (CSO) ที่จัดตั้งขึ้น ใน พ.ศ. 2527 ได้ระบุไว้ว่า มีเด็กข้ามชาติจำนวนมากที่ไม่ได้รับการดูแลในชุมชน ขณะที่ผู้ปกครองกำลังทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่โดยรอบ เด็กไม่ได้รับการดูแลเหล่านี้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย โดยไม่ได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และทักษะทางสังคมที่เหมาะสมกับวัยและ เสี่ยงต่อการแสวงหาผลประโยชน์และการล่วงละเมิด ต้นแบบการดำเนินงานในเขตบางขุนเทียนที่มูลนิธิเพื่อเยาวชน ชนบทนำมาใช้มีแนวทางที่แบ่งออกเป็นหลายด้าน เพื่อรับมือกับความท้าทายในการสนับสนุนให้เด็กข้ามชาติ เข้าถึงและเข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (มูลนิธิเยาวชนชนบท, 2558)

เด็กข้ามชาติมักประสบปัญหา และอุปสรรคด้านการเงินในการเข้าถึงการศึกษา และเข้าเรียนในโรงเรียน มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทให้ความช่วยเหลือ ด้านการเงินบนพื้นฐานการออกค่าใช้จ่ายร่วมกัน ที่เปิดโอกาสให้เด็กข้ามชาติเข้าถึงโครงการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของมูลนิธิฯ โดยมีค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อยเป็นเวลา 6 เดือนถึง 2 ปีขึ้นอยู่กับความจำเป็นของเด็กแต่ละคน เด็กข้ามชาติจะได้ประโยชน์จากวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา เมื่อนักเรียนมีความชำนาญด้านภาษาไทยที่จำเป็นในทักษะการสื่อสารพื้นฐาน เช่น การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน พวกเขาจะสามารถเข้าสู่โปรแกรมการศึกษาในระบบหรือนอกระบบของรัฐบาลไทยได้ นักเรียนและครอบครัวจะเป็นผู้ตัดสินใจว่า การศึกษาในระบบหรือนอกระบบตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้ดีที่สุด โดยขึ้นอยู่กับอายุของนักเรียนและสถานการณ์ในครอบครัว เช่น เด็กอายุต่ำกว่า 10 ปี จะได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการศึกษาในระบบและเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนเด็กที่โตกว่านั้นสามารถเลือกที่จะเข้าเรียนในโปรแกรมการศึกษานอกระบบที่มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทเสนอให้ สำหรับนักเรียนที่อยู่ในวัยทำงาน การศึกษานอกระบบผ่อนปรนให้นักเรียนทำงานในวันธรรมดาและไปเรียนในช่วงสุดสัปดาห์ และที่สำคัญคือทางเลือกทั้งสองได้มอบใบรับรองการศึกษาให้นักเรียนเมื่อจบการศึกษา

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราการเข้าเรียนของเด็กข้ามชาติในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครในเขตบางขุนเทียน นั้นไม่ได้เกิดขึ้นได้จากการดำเนินงานตามโครงการของมูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทเพียงอย่างเดียว แต่ก็เป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าองค์กรประชาสังคมก็ได้ให้บทเรียนที่มีคุณค่าแก่ผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติงาน โดยการที่พยายามสนับสนุนให้เด็กข้ามชาติจำนวนมากที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนเข้าถึงสิทธิของตนภายใต้นโยบายการศึกษาเพื่อปวงชน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในประเทศไทยนั้นได้มีการสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนให้กับบุคคลทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นประชาชนคนไทยหรือชาวต่างชาติก็ตาม โดยที่ภาครัฐนั้นจะให้การส่งเสริมการศึกษาเพื่อปวงชนแก่ประชาชนคนไทยทุกคนตามนโยบายที่รัฐได้กำหนดไว้ และในส่วนของภาคเอกนั้นจะให้การสนับสนุนการ

จัดการศึกษาเพื่อปวงชนแก่ชาวต่างชาติ เช่น เด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทย

แนวทางการจัดการการศึกษาเพื่อปวงชน

จากการศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนในประเทศไทย ทั้งในส่วนที่เป็นนโยบายสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนชาวไทยของภาครัฐ และการสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนแก่บุคคลข้ามชาติของภาคเอกชนนั้น ทำให้ผู้เขียนได้วิเคราะห์และพบว่าแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ควรจัดการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาตามหลักสิทธิมนุษยชนสามารถทำให้กลุ่มคนทุกชนชั้นมีความเท่าเทียมกันในสังคม แนวทางในการศึกษาเพื่อปวงชนขั้นตอนแรกในการให้การศึกษาเพื่อปวงชนจะต้องทราบว่า เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเหล่านั้นอยู่ที่ไหนและต้องการอะไร ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการดำเนินงานในเชิงรุกการระบุ และเข้าถึงชุมชนโดยการทำแผนที่ชุมชนและการสำรวจ

2. การพัฒนาระบบการจัดการศึกษาในระดับจังหวัดทุกจังหวัดให้คุณภาพเทียบเท่ากับสถานศึกษาในเมืองใหญ่ๆ และสามารถรองรับจำนวนนักศึกษาที่หลากหลายความต้องการได้ ซึ่งภาครัฐอาจจะต้องเพิ่มงบประมาณการพัฒนาจังหวัดหรือสถานศึกษาที่มีอยู่แล้วลงไปให้มากพอสมควรที่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเดียวกัน อีกทั้งสามารถเลือกคณะ สาขาที่ตนเองชอบได้ อย่างน้อยที่สุดจะต้องจัดตั้งหรือ ยกฐานะโรงเรียนประจำจังหวัดหรือโรงเรียนในจังหวัดที่มีมาตรฐานงบประมาณเดียวกันเป็นหลัก

3. ควรขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องให้มีการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยใช้วิทยาศาสตร์เป็นฐานในการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย โดยนำสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปวงชนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกศาสนา ทุกเชื้อชาติ และถิ่นที่อยู่อาศัย ให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงโดยไม่มีการแบ่งแยกการปฏิบัติ ให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยให้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ มีทักษะทางภาษา การอ่าน การคิด การคำนวณได้ต่อไป

4. นโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนมีศักยภาพที่จะเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทยและทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้นได้เป็นอย่างมาก แต่สิ่งนี้จะเกิดขึ้นเองไม่ได้ จำเป็นต้องมีการสร้างความตระหนัก การเตรียมการ และการติดตามผลอย่างจริงจังในระดับชุมชนและระดับโรงเรียน เช่น โรงเรียนต้องการแนวทางทั้งที่เป็นการบอกกล่าวทางวาจา และเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับขั้นตอนการลงทะเบียน โดยระบุในคู่มือหรือหนังสือคำสั่งต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างความตระหนัก และการฝึกอบรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและทางเลือกของตน รวมทั้งต้องมีการสร้างความตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียน

5. บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานควบคุมดูแลด้านการศึกษาในการอธิบายให้ความกระจ่างและตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายเป็นสิ่งสำคัญ บางครั้งโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเองก็ไม่ทราบถึงขั้นตอนที่ถูกต้องหรือไม่ได้ปฏิบัติตามนโยบายอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาจึงต้องการการสนับสนุนและการชี้นำอย่างใกล้ชิด ซึ่งสามารถกระทำได้ในโรงเรียนหรือในสถาบันการศึกษาในแต่ละแห่งโดยการเข้าเยี่ยมเยียนโรงเรียน และยังสามารถทำได้ในระดับเขตโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับเด็กในโรงเรียน

6) เนื่องจากยังมีเด็กไทยที่โตแล้วหลายคนต้องทำงานและขาดเรียนไปหลายปี พวกเขาจึงต้องการทางเลือกที่ยืดหยุ่นซึ่งเปิดโอกาสให้พวกเขา สามารถเรียนตามทันและได้เรียนรู้ทักษะที่มีประโยชน์ต่อชีวิต ดังนั้นสำนักงานการศึกษานอกระบบควรพยายามมากเป็นพิเศษที่จะระบุถึงนักเรียนที่มีอายุเกินเกณฑ์และสนับสนุนให้พวกเขาเข้าเรียน

ในโปรแกรมต่าง ๆ

บทสรุป

การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนา และการแข่งขันของทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบันการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของคน และการศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ เมื่อประเทศไทยลงทุนกับการจัดการศึกษาสูงมาอย่างต่อเนื่อง แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับคุณภาพการศึกษาไทยยังไม่มีประสิทธิภาพยังมีเด็กไทยจำนวนไม่น้อยกำลังเผชิญกับวิกฤตความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างรุนแรง ยกตัวอย่างเช่น เด็กไทยจำนวนกว่าปีละ 670,000 คน หลุดออกจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากปัญหาสังคมและความยากจน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคทำให้เด็กไทยจำนวนไม่น้อยมีทักษะต่ำกว่านักเรียนกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก (EAP) เกือบ 3 ปีการศึกษาในทุกสาขาวิชา และยังมีเด็กไทยอีกจำนวนมากที่ตัดสินใจหันหลังให้แก่การศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่ประเทศไทยกำลังสูญเสียทรัพยากรมนุษย์อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศให้ก้าวไปข้างหน้า ดังนั้นการศึกษาเพื่อปวงชน จึงเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนที่พลาดหรือขาดโอกาสจากการศึกษาในระบบได้เข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมและเสมอภาค ซึ่งการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนนั้นส่วนใหญ่แล้วมักจะจัดการศึกษาด้วยรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) ที่ประชาชนทุกคนสามารถเลือกเข้าถึงการศึกษาได้อย่างหลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของชีวิตตนเอง เช่น การศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือ การศึกษาตามอัธยาศัย ภายใต้การสนับสนุนของรัฐและเอกชน ทั้งนี้แนวทางที่ใช้ในการจัดการศึกษาก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะต้องคำนึงเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกคน ซึ่งผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนที่ดีนั้น คือ การศึกษาจัดการตามหลักสิทธิมนุษยชนที่สามารถทำให้กลุ่มคนทุกชนชั้นมีความเท่าเทียมกันในสังคม โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนที่สร้างความตระหนักและสนับสนุนให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาอีกทั้งควรมีการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาในระดับจังหวัดทุกจังหวัดให้มีคุณภาพใกล้เคียงกันทั้งประเทศรวมไปถึงการพัฒนาพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาเพื่อปวงชนที่สามารถตอบสนองความต้องที่หลากหลายของผู้เรียนและสอดคล้องกับบริบทการพัฒนาประเทศไทย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นรัฐจะต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กฤตยากร ลดาวัลย์. “การจัดการศึกษาท้องถิ่นสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน,” **วิชาการธรรมทรรศน์,** 20,4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2563): 209-216.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. **พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561.** (ออนไลน์) 2561 (อ้างเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2564). จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/ N033/1.PDF

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศักดิ์. **มหาวิทยาลัยที่ทางแยก.** กรุงเทพฯ: ส.เอเชีย เพรส, 2541.

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.** กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ, 2553.

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **คู่มือเทคนิคการปรับปรุงและพัฒนาองค์การเวอร์ชั่น 1.0.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นแอนด์พับลิชชิ่ง, 2560.

———. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12** (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2560.

จรัส สุวรรณเวลา. **อุดมศึกษาไทย.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

เจษฎา ศาลาทอง. **สื่อกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.** (ออนไลน์) 2560 (อ้างเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2564). จาก https://jesssalathong.wixsite.com/salathong/untitled-c1s3q

ชรินทร์ มั่งคั่ง. "รูปแบบหลักสูตรเพื่อปวงชนขององค์กรประชาสังคมสำหรับนักเรียนชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่," **ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ** 18, 1(มกราคม-มิถุนายน 2561): 210-222.

ณปภัช บรรณาการ และสิวะโชติ ศรีสุทธิยากร. "ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร," **อิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา,** 14, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): 1-11.

ธงชัย สมบูรณ์. **หัวหรือก้อย : การศึกษาไทยกับสถานการณ์ของสังคมโลก.** (ออนไลน์) 2563 (อ้างเมื่อ 4 กรกฎาคม 2564).จาก https://www.matichon.co.th/article/news_2376852

โพสต์ทูเดย์. **เปิดรายงานความเหลื่อมล้ำในไทย ปี พ.ศ. 2559.** (ออนไลน์) 2560 (อ้างเมื่อ12 กุมภาพันธ์ 2564). จาก https://www.posttoday.com/social/genera

ภรันยู มายูร. **บทบาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในเขต อำเภอบรบือจังหวัดมหาสารคาม.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2560.

ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์. **การศึกษาไทย 2020: บทเรียนเรื่องความเหลื่อมล้ำฉบับเร่งรัดและไร้ปรานี.** (ออนไลน์) 2564 (อ้างเมื่อ 4 กรกฎาคม 2564). จากhttps://www.the101.world/thai-educational-inequality-2020

มูลนิธิเยาวชนชนบท. **การดำเนินการนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนในประเทศไทย กรณีศึกษาเรื่องการปฏิบัติที่เหมาะสม.** (ออนไลน์) 2558 (อ้างเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2564). จากhttps://resourcecentre.savethechildren.net

รายงานประจำปี 2562. (ออนไลน์) 2562 (อ้างเมื่อ 4 กรกฎคม 2564). จาก https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2020/06/O12-EEF-Annual-Report-2019.pdf

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. **รายงานการติดตามการศึกษาเพื่อปวงชนระดับโลก ประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค, 2556.

วันพิชิต ศรีสุข. **ยุทธศาสตร์ทางการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมของวิทยาลัยชุมชนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้.** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2556.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553.** กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ 2542.

สายชล วัฒนรัตน์. **Education for all และ All for Education.** (ออนไลน์) 2555 (อ้างเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2564). จาก https://www.gotoknow.org/posts/31306

สุวัฒน์ ปุยพรม. **ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อปวงชนของวิทยาลัยชุมชนปัตตานี.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2560.

อนันท์ งามสะอาด. **การศึกษาเพื่อปวงชน การศึกษาในประเทศไทย.** (ออนไลน์) 2558 (อ้างเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2564). จากhttps://web.facebook.com/drrnan/posts/736499193123502/?_rdc=1&_rdr

อรวรรณ นิ่มตลุง. “การศึกษาแบบเรียนรวม หนทางนำไปสู่การศึกษาเพื่อปวงชน,” **มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.** 1, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2552): 40-53.

อ๊อต โนนกระยอม. “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน,” **ธรรมทรรศน์.** 19, 3 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2559): 13-28.

McKay, Andrew. “Defining and measuring Inequality,” **Briefing Paper,** 1 (March 2002): 1-6.

Organisation for Economic Co-operation and Development. **Education at a glance 2018. Paris: OECD Indicators.** 2018 (cited 10 December 2020). Available from: doi:10.1787/eag-2018-en.

Schlotter, M. **Equity in and through education and training: Indicators and priorities.** (online) 2012 (cited 15 February 2021). Available from: www.eenee.de/dms/EENEE/Ana lytical_Reports/EENEE_AR12.pdf